

Tuusniemen kunnan linjaus ja evästyksen antaminen yhtiökokousedustajille: Palokin kosket

KH 25.09.2023 § 159
163/00.04.02/2023

Syksyllä 2022 maa- ja metsätalousministeriö esitti, että Pohjois-Savon ELY-keskus käynnistää selvitystyön yhteistyössä Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen kanssa Palokin koskireitin ja vesivoimalaitoksen kalatalousratkaisuihin kytkeytyvistä kehittämismahdollisuuksista. Työssä tuli huomioida erityisesti eri toteutusvaihtoehtojen kustannushyötynäkökulmat sekä vesilain mukaisten prosessien vaatimukset ja edellytykset.

Selvitystyössä on otettu huomioon asiasta tehdyt aikaisemmat selvitykset. Lisäksi on hyödynnetty useita eri alojen asiantuntijoiden laatimia erillisselvityksiä.

Selvityksessä tarkastelut on jaoteltu neljään eri vaihtoehtoon:

- 1) Nollavaihtoehto,
- 2) Nälönvirta-malli, jossa vesivoimantuotanto jatkuu, avataan nousuyhteys ja rakennetaan vaelluskalojen lisääntymisalueita,
- 3) Hybridivaihtoehdot sekä
- 4) Palokin voimalaitos lakkautetaan ja kosket kunnostetaan.

Alustavan koskien kunnostussuunnitelman mukaan Palokin koskireitille olisi mahdollista kunnostaa noin 26 ha koskialueita lohikalajien lisääntymis- ja poikastuotantoon soveltuvaa aluetta. Vaelluskalojen poikastuotannoksi arvioitiin noin 8 000–32 000 kpl/v, kun kunnostustoimenpiteet optimoidaan koko alueelle. Nälönvirran vaihtoehdossa ohitusuomaan saataisiin noin 2,4 hehtaaria poikastuotantoon soveltuvia alueita ja lohikalajien vaelluspoikastuotannoksi arvioitiin noin 1500–1800 vaelluspoikasta vuodessa.

Työssä arvioitiin myös Palokin voimalaitoksen merkitystä sähköverkon toiminnan ja säätösähkömarkkinoiden kannalta. AFRY:n tekemän osaselvityksen arvion mukaan Palokin voimalaitoksen merkitys sähkömarkkinoilla on marginaalinen. Säätösähkömarkkinoilla vesivoiman rooli tulee arvion mukaan säilymään tärkeänä, mutta Palokin voimalaitoksen ei katsottu teholtaan pienenä voimalaitoksena olevan kuitenkaan korvaamaton.

Huoltovarmuuskeskus arvioi Palokin voimalaitosta koskevassa lausunnossaan, että säätökykyinen vesivoiman tuotanto on edelleen avainasemassa sähkön toimitus- ja huoltovarmuuden turvaamisessa.

Palokinkoskien entisöinnin lisäarvo matkailulle selvityksessä laskettiin kahden skenaarion mukaan. Kalastusmatkailuun perustuvan tulon alueelle laskettiin olevan 330 000 euroa vuodessa edellyttäen, että vaelluskalakannat elpyvät siihen tilaan, että koskikalastus voidaan järjestää. Toisessa skenaariossa laajaan virkistyskäyttöön perustuva matkailu sisältäisi monipuolisia liikuntaan, luontoon ja virkistäytymiseen kohdistuvia aktiviteetteja. Laaja matkailukäyttö edellyttäisi alueen kaavoittamista, suunnitelmallista ja omistukseen perustuvaa rakentamista. 50 petipaikkaa tuottaisi noin 650 000 euroa ja 150 vuodepaikkaa noin 1 950 000 euroa vuodessa.

Eri toimijat ovat esittäneet, että valtio ottaisi vahvan vastuun padon purkua ja koskien kunnostamista koskevan hankkeen edistämiseksi yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa, mikäli tähän toteutus-skenaarioon päädytään. Viime vuosikymmenien kuluessa valtion linjaksi on vakiintunut se, että ainakaan valtion vesitalousviranomaisen (ELY-keskus) ei voi olla vesitaloudellisten hankkeiden vesitalouslupan hakijana sellaisissa tapauksissa, joissa hyötyjänä ei suoraan ole valtio. Metsähallitus on toiminut vesitaloudellisten lupien hakijana ja hankevastaavana omistamallaan alueilla. Metsähallitus omistaa runsaasti maa-alueita Palokin ja Karvionkosken alueella. Lisäksi Metsähallitus on suuri vesialueen omistaja Heinävedenreitillä. Metsähallituksella on monipuolinen hankeosaaminen retkeily-, luonnonsuojelu-, ympäristö- ja kalataloushankkeissa, mitkä puoltavat Metsähallituksen vahvaa roolia alueen kehittämisessä. Toimijana voisi olla hanketta varten perustettava osakeyhtiö tai muu vesioikeudellinen yhteisö.

Palokin vesivoimalaitoksen omistajalla ja vesitalouslupien haltijalla Pohjois-Karjalan Sähkö Oy:llä on keskeinen rooli toimijana eri vaihtoehdoissa. Kaikissa ratkaisussa ensisijaista on edetä neuvotteluihin ja vapaaehtoisin toimin.

Petteri Orpon hallitusohjelmaan on kirjattu virtavesien osalta seuraavaa:

”Hallitus parantaa vaelluskalojen elinolosuhteita muun muassa ennallistamalla virtavesiä. NOUSU-ohjelmaa jatketaan ja kehitetään. Vähämerkityksellisiä vesivoimaloita puretaan ja vesistöjä palautetaan luonnontilaan. Nykyaikaiset kalatalousvelvoitteet toteutetaan myös pienten patojen osalta. Hallitus päivittää vesilakia siten, että vanhojen vesilupien päivityksen lisäksi niin sanotuille nollavelvoitelaitoksille voidaan asettaa kalatalousvelvoitteita. Hallitus vastaa vesipuidedirektiivin vaatimuksiin kansallisella lainsäädännöllä. Hallitus sujuvoittaa kalatiehankkeiden etenemistä sekä mahdollistaa kokeiluja ja pilotoiteja vesistöissä. Yhteistoiminnassa alueen toimijoiden kanssa hallitus edistää Heinäveden Palokin koskien ennallistamista uhanalaisten kalakantojen elvyttämiseksi. Samalla edistetään alueen kestäväää matkailua. Hallitus jatkaa vesiensuojelun tehostamisohjelmaa.”

Palokin koskien ennallistamista koskeva hallitusohjelmakirjaus on vahva viesti hallitukselta virtavesien ja vaelluskalojen puolesta.

Tuusniemen kunta näkeekin sähköyhtiön pienosakkaana, että yhtiön tulisi edetä asiassa ja aloittaa myös neuvottelut maa- ja metsätalousministeriön kanssa ratkaisusta, joka mahdollistaisi järvitaimenen kutemisen Palokissa ja nousemisen Palokin yläpuoliseen vesistöön.

Valmistelija

Kunnanjohtaja Timo Kiviluoma, puh. 0447209047

Kj:n päätösehdotus

Kunnanhallitus päättää evästää Pohjois-Karjalan Sähkö Oy:n ja Pohjois-Karjalan Energiaholding Oy:n yhtiökokousedustajansa vaikuttamaan tulevissa yhtiökokouksissa

- 1) Palokkiin toteutettavan järvitaimenen kutualueen sekä järvitaimenen nousun Palokin yläpuoliseen vesistöön mahdollistavan ratkaisun toteuttamiseksi
- 2) että yhtiö myös käynnistää neuvottelut maa- ja metsätalousministeriön kanssa asiasta.

Lisäksi kunnanhallitus esittää edellä esitetyn Tuusniemen kunnan linjauksena asiasta valtuustolle tiedoksi merkittäväksi.

Päätös

Kunnanhallitus hyväksyi päätösehdotuksen.

Merkittiin pöytäkirjaan, että Minna Koistinen ja Pekka Martikainen poistuivat esteellisinä kokouksesta tämän asian käsittelyn ajaksi klo 18:25 – 18:32. Peruste: Yhteisöjäävi.